

موزه عیادت، مرتضی، ۱۳۳۶ -

بازرسی یادداشت‌های زندانیان سیاسی ۱۸ خرداد ۱۳۴۴: یادداشت‌های زندان: شرحی دیگر از طاقت در زندان موقت شهرت / تدوین موزه عبرت ایران - تهران: موزه عبرت ایران، ۱۳۸۱.

۶۱۲ ص.؛ مصوره، نمونه، جکس.

ISBN : 964-86-6807-9

عنوان دیگر: یادداشت‌های زندان: یادداشت‌های زندانیان ۱۵ خرداد ۱۳۴۴ در زندان موقت شهرت.

لیست‌هایی بر اساس اطلاعات آنها.

کتابخانه به صورت زیر می‌باشد.

۱. لیام پازوه خرداد ۱۳۴۴ - خاطرات - ۱. ایران - تاریخ - بهاری، ۱۳۳۰ - ۱۳۳۷ - جنبه‌های سیاسی - استاد و معارف
۲. م. ایران - تاریخ - بهاری، ۱۳۳۰ - ۱۳۳۷ - زندان و زندانیان - خاطرات - آ. زندانیان سیاسی - ایران - خاطرات.
۳. مصوره جیبوتی فرات، ح. ح. ح. شرحی دیگر از طاقت در زندان موقت شهرت / تدوین موزه عبرت ایران - تهران: یادداشت‌های زندان
شرحی دیگر از طاقت در زندان موقت شهرت / تدوین موزه عبرت ایران - تهران: یادداشت‌های زندانیان ۱۵ خرداد ۱۳۴۴ در زندان
موقت شهرت.

۹۶۴۰۸۶۱۰۱۵

DSR ۱۹۳۳۱۱

۱۰۷۲۲ - ۹۸

کتابخانه ملی ایران

موزه عبرت ایران

عنوان کتاب

یادداشت‌های زندان

تدوین

مرتضی شریف‌آبادی

ناشر

موزه عبرت ایران

تاریخ انتشار

تابستان ۱۳۸۱

شمارگان

۲۰۰۰ نسخه

شابک

۹۶۴-۰۶-۶۸۰۷-۹

قیمت

۲۰۰۰۰ ریال

حروفچینی و صفحه‌آرایی

عزیزالله میری

طراح جلد

امیر مسعود نیانی

فهرست مطالب

۵ پیشگفتار
۱۳ اسناد پانزده خرداد
۱۹ شهید آیت الله مرتضی مطهری
۳۵ شهید آیت الله حسین غفاری
۴۷ شهید آیت الله سید عبدالکریم هاشمی نژاد
۵۳ آیت الله ناصر مکارم شیرازی
۶۷ آیت الله سید عزالدین حسینی زنجانی
۸۱ حجت الاسلام محمدتقی فلسفی
۹۱ آیت الله محمد صادق خلخالی
۹۹ حجت الاسلام حسین خندق آبادی
۱۰۷ حجت الاسلام عباسعلی اسلامی
۱۱۵ آیت الله محمدعلی شرعی
۱۲۳ حجت الاسلام علی محدث زاده
۱۲۷ حجت الاسلام سید محمدتقی حسینی واحدی
۱۳۷ آیت الله سید نورالدین علوی طالقانی
۱۴۵ حجت الاسلام سید احمد حسینی همدانی

- ۱۵۱ حجت الاسلام محسن محدث زاده
- ۱۵۵ حجت الاسلام فرج الله واعظی
- ۱۶۳ آیت الله سید علینقی موسوی طهرانی
- ۱۶۷ حجت الاسلام محمدحسن بکایی
- ۱۷۵ آیت الله سید مصطفی محمودی قمی (طباطبایی)
- ۱۸۱ حجت الاسلام سید مهدی موسوی فضیلت
- ۱۸۵ حجت الاسلام علی اصغر سعید تهرانی (اعتماد زاده)
- ۱۹۱ حجت الاسلام عیسی سلیم پور اهری
- ۱۹۷ حجت الاسلام محمود وحدت
- ۲۰۱ حجت الاسلام سید جواد الیاسی
- ۲۰۷ حجت الاسلام مهدی کروی
- ۲۰۹ حجت الاسلام سید مرتضی صالحی خوانساری
- ۲۱۱ حجت الاسلام مهدی باقری (کنی)
- ۲۱۳ سید ابوالحسن طباطبایی ستوده
- ۲۱۷ حجت الاسلام مصطفی رهنما
- ۲۲۱ حجت الاسلام حسین اشرف کاشانی
- ۲۴۵ تصاویر اسناد و یادداشتها.

پیشگفتار

"پانزده خرداد را بشناسید، مقصد پانزده خرداد را بشناسید، کسانی که پانزده خرداد را به وجود آوردند بشناسید، کسانی که پانزده خرداد را دنبال کردند بشناسید"^۱

به قصد تدوین زندگینامه برای یکی از بازداشت شدگان قیام پانزده خرداد سال ۱۳۴۲ ش به پرونده انفرادی وی مراجعه کردم، پس از تورق صفحات اولیه پرونده با مجموعه دست نوشته‌هایی مواجه شدم که در ذیل اولین آنها امضای استاد شهید مرتضی مطهری به چشم می‌خورد و در صفحات بعد یادداشت‌هایی دیگر با امضاهایی متفاوت. شور و شعف وجودم را فرا گرفت، پس از گذشت بیش از چهاردهه، گوشه‌ای دیگر از تاریخ قیام مردمی پانزده خرداد در حال خودنمایی بود. برای پی بردن به رمز و راز دست نوشته‌ها، به خاطرات دستگیر شدگان آن واقعه و برخی اسناد دیگر مراجعه کردم. پس از مدتی دریافتم که با شروع قیام پانزده خرداد که به واقع نقطه عطفی در

۱ - صحیفه امام خمینی (ره)، ج ۸، ص ۵۳

تاریخ مبارزات ملت ایران بوده و زیباترین مصداق یک حرکت مردمی و اسلامی بود، رژیم شاه اقدام به دستگیری گسترده علما و روحانیونی نمود که در این ماجرا دستی بر آتش داشتند. مامورین انتظامی پس از دستگیری، آنها را روانه ساواک نموده، در آنجا پس از بازجویی و تشکیل پرونده با صدور قرار بازپرس نظامی روانه زندان های قزل قلعه، پادگان عشرت آباد، پادگان بیسیم و زندان موقت شهربانی گردیدند. بیش از هفتاد تن از فضلا، طلاب و اندیشمندان خوزه در زندان موقت شهربانی بازداشت شدند. به درخواست زندانیان برای هریک از آنان دفترچه یادداشتی تهیه شد. برخی از آنان فرصت را غنیمت شمرده از بزرگان هم بند خود تقاضا نمودند که مطلبی را به عنوان خاطره زندان برای آنها بنویسند. هنگام آزادی، مامورین زندان ضمن تفتیش وسایل و ملزومات زندانیان به وجود دست نوشته‌هایی برده، همه را از دفترچه‌ها جدا کرده و به پرونده های انفرادی افراد ضمیمه نمودند. آنچه در پیش رو دارید مجموعه این دست نوشته‌ها است که از لابلای اوراق نزدیک به صد جلد پرونده استخراج شده است. شاید در آینده یادداشت های دیگری نیز پیدا شود که به تدریج در اختیار علاقمندان قرار خواهد گرفت. متن این دست نوشته‌ها بدون هرگونه تغییر و ویرایش حروفچینی شده و به ترتیب شماره گذاری شده است. پس از متن حروفچینی شده تصاویر اسناد و یادداشت‌ها به همان ترتیب آمده است. متن این یادداشت‌ها علاوه بر

اینکه بیانگر گوشه‌ای از واقعیت‌های تاریخی دوران مبارزه است، حاوی نکات ارزنده و ارزشمند اخلاقی - اعتقادی است که بسته به غنای علمی نویسندگان آن به آیات قرآنی و روایات اهل بیت علیهم السلام مزین شده است. از این رو برای بهره‌برداری بیشتر مآخذ تمامی آیات و روایات در پاورقی آمده است. برای قرار گرفتن در حال و هوای زندان و محیطی که این یادداشت‌ها در آنجا نگارش یافته به گوشه‌ای از خاطرات سه تن از نویسندگان این یادداشت‌ها اشاره می‌گردد. آیت الله ناصر مکارم شیرازی در این باره می‌گوید:

شب که وارد زندان شدیم دیدیم که پشت سر هم دارند آقایان را می‌آورند. بزرگان و علما یکی پس از دیگر به زندان می‌افتادند: شهید مطهری، هاشمی نژاد و عده‌ای دیگر. زندان ناگهان مبدل شد به یک حوزه علمیه. صبح و عصر، برنامه بحث علمی بود و از کسانی که خیلی خوب در آن جمع زندانی درخشیدند، شهید مطهری بود. بحث‌ها در موضوعات مختلف علمی، صبح و عصر ادامه داشت و هر کس به نوبت بحثی را در آنجا مطرح می‌کرد. این مسئله که زندان شبیه حوزه علمیه شده بود برای رژیم آزار دهنده بود تعداد برادران و علما و مبلغین که در زندان بودند، به پنجاه و سه نفر می‌رسید. شب‌ها مناجات و عبادت و نماز شب برقرار بود. در حالی که تمام محیط زندان ما محوطه کوچکی بود در حدود شصت متر و زندگی کردن در چنان جای کوچکی آسان

به نظر نمی‌رسید. با این همه آن‌چنان صفا و صمیمیتی در آنجا برقرار بود که عمال رژیم به ستوه آمده بودند^۱

مرحوم حجت الاسلام محمدتقی فلسفی در خاطرات خود می‌گوید:
 «در زندان ما در قرنطینه شهربانی بودیم یعنی از راه شهربانی بزرگ که وارد شدیم، به یک اتاق بزرگ رسیدیم که شاید طول آن ۷ متر و عرض آن ۴ متر بود. در کنار آن هم حیاط کوچکی بود که ۷ متر طول و ۴ متر عرض داشت. او مرا به آنجا برد و در آنجا هفت الی هشت نفر از وعاظ را دیدم که قبل از من دستگیر شده بودند. سلام و علیک کردیم و نشستیم. اسامی همه آنها را به خاطر ندارم. بعد هم پی در پی واعظ بود که می‌آوردند. تا صبح نخوابیدیم. از آقایانی که آوردند آیت الله شهید مطهری بود، آیت الله مکارم شیرازی بود - که آن موقع در تهران منبر می‌رفتند - آقای حاج آقا مصطفی طباطبایی قمی و یکی از آقایان زنجان بود. آقایان دیگر را همان شب یا بعد از منابرشان یا با مراجعه به خانه‌هایشان دستگیر کرده بودند.

تا صبح به حدود پنجاه نفر بالغ شدیم! زندانیان آن اتاق شبیه همان مستمعین مسجد شیخ عبدالحسین شده بودند، زیرا تعداد از پنجاه نفر هم گذشت و جمعی در دو فضای محدود - که یکی مسقف بود یکی غیر مسقف یعنی حیاط بود - آن قدر فضا تنگ بود که برای خوابیدن پاها را نمی‌شد آزادانه دراز کرد»^۲

حجت الاسلام محمود وحدت فضای زندان را چنین ترسیم می‌کند:

۱- خاطرات ۱۵ خرداد، دفتر ادبیات انقلاب اسلامی، ج اول، ص ۱۷۷

۲- خاطرات و مبارزات حجت الاسلام فلسفی، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ص ۲۹۲

آنجا دیگر زندان عمومی بود و شصت نفر از علما و مومنین در آنجا زندانی بودند. وقتی رسیدیم دیدیم مامورین شهربانی آنجا جمعند. در را باز کردند ما وارد شدیم. آقای ابطحی ایستاد و خبردار داد و با همه زندانی‌ها دست داد. همه زندانی‌ها از آقای فلسفی گرفته تا آقای ورامینی و حضرت آقای مطهری (ره) - که محور علمی زندان بود - در آنجا ایستاده بودند. آن زندان شاید ناجورترین و سخت‌ترین زندان‌ها بود. حتی از نظر جا و مکان خواب و استراحت؛ به هر کس به اندازه دو کاشی و به اندازه طول قدش، جا برای خواب داده بودند. یکی سر به آن دیوار و یکی سر به این دیوار. وسط هم یک نفر باید می‌خوابید. به این ترتیب هر کس می‌خواست برای وضو و شست و شود بیرون برود، باید از روی همه آدم‌های دراز کشیده رد می‌شد. زندانی‌های این زندان عمومی چند گروه بودند. گروهی علمای تهران بودند، از جمله: حضرت آقای مطهری، آقای فلسفی، آقای اسلامی و مرحوم خندق آبادی. اینها حدوداً بیست و دو نفر بودند. گروه دیگر ورامینی‌ها بودند و من خیلی زجر می‌کشیدم که آنها تواضع می‌کردند و در آخر حیاط می‌نشستند. طوری که نمی‌توانستیم با آنها انس بگیریم - یعنی جور شدن با آنها خودش مشکلی بود - یک گروه تهرانی‌های ضعیف بودند. یک گروه هم شهرستانی‌ها، از جمله آقای هاشمی نژاد، آقای مکارم شیرازی، آقای حسینی همدانی و... سه نفر دیگر از شهرستانی‌ها هم ما بودیم که از تبریز دستگیر شده بودیم. در این زندان، نماز جماعت هم برگزار می‌کردیم. آقای حسینی زنجانی - که الآن ساکن مشهد شده‌اند و از شاگردان مرحوم علامه طباطبایی بودند - امامت جماعت را بر عهده داشتند.

مجلس خوبی هم بود و حاج آقا مصطفی قمی - رحمت الله علیه - آنجا منبر می رفتند. بعد جلسه‌ای دایر شد، که در آن جلسات حضرت آقای مطهری برای دیگران سخنرانی می کردند. ایشان قطب علمی زندان بودند. البته کسانی دیگری هم سخنرانی می کردند. سخنرانان، پیش از شروع جلسات اسم نویسی می کردند و هر کسی به نوبت صحبت می کرد. آقای مطهری از نظر علمی، استاد بزرگوار آقای فلسفی از نظر خطابه و فن بیان و حدیث؛ و گاهی هم آقای مکارم شیرازی سخنرانهای اصلی زندان بودند. این مجالس صبح و عصر دایر می شد و واقعاً مجالس خوبی بود؛ تا حدی که من یک روز هنگام سخنرانی گفتم که من از دشمن تشکر می کنم که الآن در زندان چنین توفیقی به دست آمده تا دوستان و بزرگواران جمع شوند و از هم کسب فیض کنند:»
 در خاتمه ذکر این نکته ضروری است که از مجموع علما و بزرگانی که دست‌نوشته‌های آنان در این کتاب آورده شده، برخی به فیض عظیم شهادت نائل شده، تعدادی دارفانی را وداع گفته‌اند و عده‌ای نیز در قید حیات بوده و هم‌اکنون در گوشه و کنار میهن اسلامی به تبلیغ و نشر معارف دینی اشتغال دارند. به همین جهت در ابتدای هر مجموعه یادداشت، زندگینامه مختصری از صاحب آن ارائه گردیده تا خوانندگان گرامی شناختی اجمالی نسبت به وی پیدا نمایند. امید است انتشار این مجموعه قدمی هرچند ناچیز در راستای

پیشگفتار ♦ ۱۱

تبیین تاریخ مبارزات روحانیت و آشنایی نسل جوان با اهداف و آرمان‌های والای بنیان‌گذار فرزانه جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی (ره) گردد.

و ما التوفیق الا بالله

www.ketab.ir